

Anna Tardos: vrijeme viđeno dječjim očima

Anna Tardos odgovara na pitanja Rogera Protta.

Anna Tardos,

je dječja psihologinja. Dugi niz godina radi kao ravnateljica Instituta Pikler koji se nalazi u Ulici Lóczy u Budimpešti. Svojim djelovanjem nastavila je rad na širenju ideja svoje majke Emmi Pikler (1902.–1984.) kojoj je mađarska Vlada 1946. godine povjerila zadatak osnivanja sirotišta za djecu od rođenja do treće godine. U ovoj ustanovi je Pikler imala priliku razviti inovativan pedagoško-medicinski pristup stvaranju smislenog i uvažavajućeg odnosa sa svakim djetetom. Naglasak pristupa je na dječjoj samostalnosti, fizičkoj dobrobiti, kvaliteti skrbi, te na posebnom odnosu djeteta s odraslom osobom koja o njemu brine. Odrasla osoba pri tome ni na koji način ne požuruje formiranje dječjih stavova i igru. Imajući dovoljno vremena, dijete samostalno, potpuno slobodno od bilo čijeg posredovanja, usvaja vještine kroz pokret i igru.

denja do treće godine. U ovoj ustanovi je Pikler imala priliku razviti inovativan pedagoško-medicinski pristup stvaranju smislenog i uvažavajućeg odnosa sa svakim djetetom. Naglasak pristupa je na dječjoj samostalnosti, fizičkoj dobrobiti, kvaliteti skrbi, te na posebnom odnosu djeteta s odraslom osobom koja o njemu brine. Odrasla osoba pri tome ni na koji način ne požuruje formiranje dječjih stavova i igru. Imajući dovoljno vremena, dijete samostalno, potpuno slobodno od bilo čijeg posredovanja, usvaja vještine kroz pokret i igru.

Gospođo Tardos, kako vi upravljate svojim vremenom?

Poput mnogih odraslih, i meni uvijek nedostaje vremena zato što sudjelujem u previše zanimljivih projekata. Isto tako, imam problem reći NE. Svakako je užitak imati preobilje projekata, ali može vas frustrirati kad ih sve ne možete pratiti do kraja.

Jeste li kao dijete imali dovoljno vremena?

Moje djetinjstvo je bilo sve samo ne mirno, ali ne zbog potrebe za žurbom, već stoga što je moj obiteljski život bio pod utjecajem povijesnih zbivanja.

... Drugi svjetski rat i sve što je bilo prije i poslije njega...

Prije rata moja je majka već duže vrijeme radila kao pedijatričarka, tako da se o meni skrbrila moja prekrasna baka. Ona me nikad nije požurivala. Puno vremena sam provodila igrajući se u vrtu i na ulici s djecom.

Dijete, sadašnjost, budućnost – kako kombinirati ova tri koncepta?

Dijete živi u sadašnjosti čak i onda kad njegove misli čeznu za budućnošću. Među takvim mislima su Božić i rođendan – naravno, ne tijekom prve godine, ali ubrzo nakon toga. O posebnim danima raz-

mišljaju s nestrpljenjem, pripremaju se za njih, ali se ne spremaju biti odrasli. To je, zapravo, naš cilj. Dijete živi sada i ovdje. Kad šećeš s dvogodišnjakom, on stane, pogleda, ne žuri se – i to onoliko dugo koliko mu dopustiš.

Je li žurba strana dječjoj prirodi?

Za dijete nije prirodno nešto brzo činiti. U njegovoj igri je smirenost kralj, čak i kad se ono kreće uokolo. Uistinu, biti na miru ne znači ostati nepomičan. Kad se beba počne igrati, kad vidi i otkrije svoje ruke, počne se igrati s predmetima i za to treba vrijeme. Naš zadatak kao odraslih jest osigurati im to vrijeme.

Kako to možemo činiti u praksi?

Kad kupam i brišem dijete pa tražim da ispruži ruku, moram sačekati jer dijete to ne čini za sebe nego dopušta da mu se kaže što da radi. To može dovesti do problema, pogotovo ukoliko želimo da dijete sebe vidi kao aktivnog sudionika u događajima.

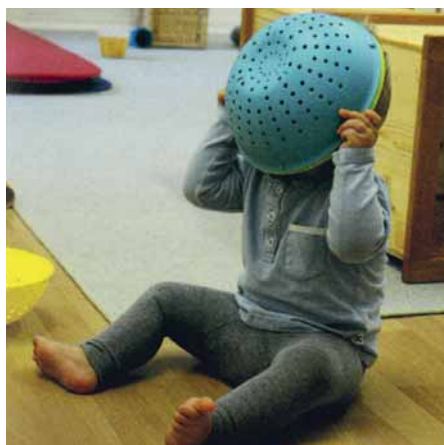
Čega odrasli moraju biti svjesni?

Odrasli misle i djeluju brzo. Djeca trebaju vrijeme da razumiju i reagiraju. Hitni zahtjevi su komplicirani. Kad naredite djetetu da nešto napravi, npr.: 'Daj mi to što ti je u ruci!', često očekujete neposrednu reakciju. Ali dijete mora malo promisliti: 'Dati? Što to trebam dati? Što oni od mene žele? Oh, to. U redu, dat ću im.' Dječje reakcije nisu brze.

Mnogi odrasli ne razumiju da je požurivanje djeteta oblik nasilja.

Roditelji nemaju na raspolaganju neograničenu količinu vremena. Oni su i sami pod pritiskom.

Jednoga dana jedna majka mi je rekla: 'Ujutro sve ide tako brzo; nemam toliko vremena.' Ja sam odgovorila: 'Možda biste ipak mogli dijete probuditi malo

ranije?'. Mogli biste također reći svome djetetu: 'Gledaj, sada moramo požuriti.' Stvar je u tome da trebamo znati jesmo li uvijek u žurbi sa svojim djetetom ili samo povremeno.

Kako se majke, očevi ili odgajatelji ponašaju prema djetetu većinu vremena? Obraćaju li im se izravno? Odlično! Ali i vrijeme za odgovor je važno. Kad odgajatelj ili majka pitaju, na primjer: 'Kakav je danas bio ručak?', dijete će željeti odgovoriti, ali to pitanje ne mora odmah biti vezano uz drugo: 'Čega ste se igrali?' Dijete je još uvijek na prvom pitanju. Želi razumjeti, razmisliti, a odrasli čak i kad se radi o mislima krenu dalje.

Ne idu li stvari prilično brzo za mnogu djecu?

To se događa, posebno zbog općeg razvoja.

... na što ćemo se vratiti kad budemo govorili...

Ali i u svakodnevnim odnosima, koji mogu stvoriti probleme i odraslima i djeci. Imam video isječak jedne odgajateljice iz vrtića koja je naučila da bebama moramo dati vremena. Dijete je ležalo u krevetu, a njegovateljica mu je govorila, kao da ga želi uzeti u ruke. Dijete je pažljivo prati, spremno da ga se uzme. Njegovateljica se u zadnji tren izmiče zadržava-

jući istu pozu, ali ne čini to... i dijete počinje plakati. Odrasli ne samo da trebaju djeci dati vremena, već i djelovati kad je dijete spremno. To nije lako – djeca žive drugim tempom. Prilagođavanje dječjem ne znači 'tepati s njima', već prilagoditi se njihovom ritmu. Odrasli uvijek mogu reći: 'Sada moram u kupovinu, a onda ćemo ići kući', i tako dalje. Također mogu dijete pripremiti za neminovnu promjenu riječima: 'Uskoro će večera, a do tada možeš završiti s igrom.' Djetetu će tada biti lakše prilagoditi se promjeni.

Upravo smo spomenuli različit tempo dječjeg razvoja.

Prema filozofiji Emmi Pikler vrlo je važno

imati na umu činjenicu da se djeca razvijaju vrlo različitim brzinom.

Mišljenje da je prerani razvoj bolji od zakašnjelog još uvijek je rašireno. Bitno je koliko je dijete spremno, a ne u kojoj je dobi nešto postiglo. Često vidim djecu koja se nagnju unazad kad žele okrenuti glavu. Većina njih je prerano počela stajati – bilo zato što su im roditelji u tome pomagali, ili 'sami od sebe' jer su svi oko njih bili oduševljeni što ih vide kako s deset mjeseci mogu stajati. Međutim, ova djeca su nestabilna – padaju, ne igraju se veselo na podu, sebe su posvetila jednom jedinom cilju: ustati brzo, što je brže moguće. Veliko otkriće Emmi Pikler bilo je da se među sasvim 'normalnom' i zdravom dje-

© Udoro Lange

com može uočiti razlika od oko pola godine u razvoju grubo motoričkih vještina. Štoviše, i u razvoju govora. S druge strane, manje se razlika vidi u kognitivnom razvoju. Dijete od jedne godine ili čak 15 mjeseci koje i dalje ne može samo ustati, može biti potpuno normalno i zdravo. Ova usporenost ne treba biti zanemarena, ali se može dopustiti. Promatrat ćemo kako se, bez obzira na sve, to dijete postupno razvija. Ovo su oprezna djeca.

Odrasli takvu djecu teško puštaju dajući im dovoljno vremena, zar ne?

Mi jako uživamo gledajući dijete kako raste i uzrujavamo se ako je malo sporije. Grubo motoričke vještine i jezik su vještine kojima pridajemo najviše važnosti. Usprkos tome, dijete se razvija i kad još ne govori ili ne stoji. Mi rijetko primjećujemo kad dijete uspije jedan predmet staviti u drugi. Malo pozornosti posvećujemo kognitivnom i logičkom razvoju jer ovaj potonji nije vidljiv. Ali doista, kad dijete s dvije godine još ne govori, svi će se upitati: 'Postoji li problem ili se oni samo sporije razvijaju?'

Jeste li se ikad zapitali nije li čekanje pogrešno?

Ne. Naravno, radi se o velikoj odgovornosti. Zato moramo čekati i misliti o onome što ne ide dobro. Uzroci mogu biti fizički ili psihološki. Opresna djeca ne ustaju sve dok nisu jako sigurna u sebe. Neka djeca, koja ustaju vrlo rano, ne mogu napustiti ovaj cilj. Tek kad se počnemo plašiti psiholoških problema, obraćamo se liječniku koji mora pronaći uzrok. Međutim, organska oboljenja su rjeđa nego što mislimo. Neka djeca su vrlo spora, druga su opresna, a neka su puna energije i žele neprekidno napredovati. Različiti faktori će jedno dijete potaknuti na brzi napredak, a drugo da si dopusti malo više vremena.

Kad se radi o 'vremenu', na što moramo obratiti pozornost u jaslicama?

S vremenom moramo biti vrlo diskretni. Važno je organizirati dan na jasan, predvidiv i fleksibilan način. Ručak i popodnevni odmor su u središtu dnevnog programa. S druge strane, doručak u jaslicama je manje važan jer su neka djeca već jela kod kuće, a druga dolaze kasnije. Ima mnogo djece i redosljed njihovog hranjenja mora biti planiran. Ukoliko neko dijete ima takvu potrebu, još ga se može uzeti u krilo i hraniti, dok su drugi spremni sjediti na klupi ili za stolom.

Vrijeme između doručka i ručka često 'iscuri'.

To se može pokazati problematičnim. Doručak je dostupan djeci koja znaju hodati. Neka doručkuju, a druga ne. Iznosimo im voćni sok i malu porciju hrane. Djeca ne moraju biti potpuno sita do ručka. Treba nam dobrih pola sata da sva djeca u

grupi pojedju svojom brzinom, čak i kad sva već sjede za stolom. Zato ni ručak ne može biti prekasno, inače postoji opasnost da će spavanje početi oko 13.00 i trajati do 15.00, što znači da će popodne biti jako kratko. Spavanje mora biti sredinom dana kako bi se izbjegli problemi navečer prilikom odlaska na spavanje. Kada se dijete ne probudi do 15.00 ili čak kasnije, njegovi roditelji su već stigli i čekaju. Kad stignu kući, već je večer.

Što je djeci najveći problem?

Svako dijete mora razumjeti što se događa. Redosljed zbivanja se treba uvažavati. Svi odrasli moraju na neki način uvažavati isti način organiziranja, svojevrsnu 'koreografiju'. Struktura dana mora biti temeljena na pedagoškim znanjima, osobito u planiranju dovoljno vremena za ručak. Nakon što prođe vrijeme za pripremu u kuhinji, moramo se pobrinuti za prljavo posuđe koje ne može tako ostati do sljedećeg jutra. Moramo uzeti u obzir te detalje i pobrinuti se da ne požurujemo djecu tijekom jednostavnog zadatka pospremanja svog posuđa na vrijeme. Ali, prije svega, važno je uvažavati redosljed stvari, u jaslicama i kod kuće. Sigurnost obrazaca omogućuje djetetu da se u miru igra.

Slika na str. 31 preuzeta je iz knjige Monike Aly Mein *Baby entdeckt sich und die Welt* (Kösel-Verlag, Monaco, 2011, str. 92-93, 113), koja je u tisku kod izdavača Edizioni Junior - Spaggiari izdanja.

Anna Tardos je dječja psihologinja, autorica i istraživačica djetinjstva. Dugogodišnja je ravnateljica Pikler instituta u Budimpešti u Mađarskoj. www.pikler.fr

